

ИНФОРМАЦИОННОТО ОБСЛУЖВАНЕ В УНИВЕРСИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА “СВ. КЛ. ОХРИДСКИ” – ТРАДИЦИИ И НОВАТОРСТВО

Силвия Станчева

Информационно-техническата революция, разгръщаща се пред очите ни, определя движението на съвършено нов тип общество – информационното, или както още го наричат, общество на знанието. Информацията и знанието станаха онези стратегически ресурси, които по мащаби на използване могат да се съпоставят с използването на традиционните ресурси, а достъпът до тях е един от основните фактори за развитие. Ако светът днес трябва да бъде описан с една дума, то най-вероятно тя би била динамика. Днес съществува нещо, но утре ще бъде създадено друго, много по-добро, много по-бързо, по-лесно, по-ефективно и т.н. Затова може би едни от най-важните характеристики на съвременния свят са интензивността, с която той се развива, глобализацията, динамичността на процесите и непрекъснатата поява на нови технологии и открития.

Понятието “информационна грамотност” или “библиотечно-информационно познание” еволюира през последните години. В научната литература са известни много алтернативни дефиниции за “информационна грамотност”. Според Ерик Плотник, всички дефиниции, разработени от образователни институции, професионални организации или отделни учени, са синтезирани в дефиницията, изказана в заключителния доклад на ALA – American Library Association – Американската библиотечна асоциация: и по-конкретно в Комитета по информационна грамотност към президента: “За да бъде човек информационно грамотен, трябва да е в състояние да разпознае кога има информационна потребност, да има вещината да определи местонахождението ѝ, да оцени и да използва ефективно необходимата информация. Информацията може да бъде представяна в голям брой формати, но терминът “информация” се отнася повече за написаното и отпечатаното слово. Другите грамотности като визуална информация, медия, компютър, работа в мрежа и други се подразбират косвено като информационна грамотност.”

В научните изследвания за преподаване и разпространяване на библиотечно-информационното познание доминират следните основни тези:

- Информационната грамотност е процес и уменията за нея трябва да бъдат разпространявани в контекста на общия процес на утвърждаване на информационното общество;

- Знанията и уменията са жизненоважни за бъдещи успехи и променените изисквания към тях произтичат от променящата се глобална икономика в миналото, базирана на труда и капитала, а днес основаваща се на знанието и информацията, както и от Know how как да се интерпретира информацията.

Всеки напредък и прогрес е свързан с желанието да се самоусъвършенстваме. Това е неминуемо свързано с познанието за всичко, което ни заобикаля. Не случайно образованието е една от основните ценности на съвременния свят. След като човешкият фактор е основна сила и предимство, няма как образованието да не играе съществена роля. В свят, който се променя с тези темпове, без образование човек няма основата, върху която да стъпи, за да продължи напред. Непрекъснатата промяна изисква адаптивни хора, които да могат да влизат бързо в съвременното и най-новото, които да проявяват креативност, а не просто изпълнителност. Появяват се все повече професии, които не залагат на традиционните знания и умения, получавани в университетите. Това налага хората да се учат до живот и да бъдат гъвкави към промените. Да можеш да се интегрираш в съвременния свят е нещо, без което не няма как да вървиш напред и нагоре. Образованието като социално-културна дейност и структура свързва индивида с обществото. Всички ние живеем в среда на динамични социални процеси и взаимодействия, с обогатени по съдържание източници на информация, с много силни и различни влияния. В същността на съвременните образователни измерения като основен ориентир се очертава създаването на истински разнообразна образователна среда, притежаваща богати възможности за придобиване на знания. Технологичният прогрес променя изключително познанието, което се търси. То е основен фактор, който успява да спести много ресурси, затова е и особено ценено. В условията на жестока пазарна конкуренция се ценят най-вече интелектуалните качества, умственият труд, способности, уменията за бързо и ефективно развитие в условията на нарастваща конкуренция и непрекъснато технологично усъвършенстване. Все повече се търсят кадри, които показват комплексни качества, а не тясна специализация в дадена сфера. Неимоверна става необходимостта човек да се учи непрекъснато. Ако днес знаеш най-новото, то утре вече си изостанал значително, ако не се стараеш да си наясно с новостите. Човек се развива с много бързи темпове, обучението вече не свършва с получаването на дипломата от университета. То продължава до живот, така че важни са интелектуалните качества, колко бързо се адаптираш, гъвкавостта и интегритета към промените.

Да имаш основата, която да ти позволява да се развиваш и усъвършенстваш във всяка една от тях, е предимство, с което не всеки може

да се похвали. Именно затова на библиотечно-информационните дейности не трябва да се гледа като на “отживяла” или неадекватна на времето наука, а като на пътеводител и ориентир.

Едно от най-трудните неща за всеки млад човек, който е попаднал в академичния свят на науката, е да открие точно какво иска да прави, къде иска да се реализира. За да може да открие себе си, за да бъде полезен след това на самия себе си и на обществото, той трябва да има ясна мотивация, интереси и да е наясно с възможностите си. Библиотечно-информационното познание е един голям плюс в това отношение, то помага за разгръщане на потенциала, тъй като застъпва много области, очертава много полета на развитие, миогледи, формира мислене и стои в дъното на това да “можем” и да искаме да приложим това “можене”.

При разпространяване на библиотечно-информационното познание в информационното общество академичните библиотеки трябва да насочват вниманието и интересите на своите потребители към ефективно ползване и подбор на подходящи за удовлетворяване на информационните им потребности ресурси. Поради многообразието на огромния електронен поток задачата на научната библиотека в този процес се трансформира от “обектноориентирана” към “потребителско-обучаваща” при коопериране с институтите на академичната общност.

Една от основните характеристики на съвременното образование е интегрирането на информационните технологии във всички области на университетския живот: обучение, научноизследователска дейност, администриране и управление на висшите училища.

Необходимо условие за европейската интеграция на българските университети е наличието на силно развита информационна инфраструктура с широк набор от мрежови услуги за преподаватели, студенти и външни потребители. Създаването на предпоставки за индивидуална и групова комуникация, невъзпрепятствана от времето и пространството, както и възможността за бързо и лесно разпространение на информация, са условията за широко взаимодействие и обмен на учебни програми, научна и библиотечна информация.

В развитието на съвременния Университет – Университетската библиотека се превръща в приоритетен ресурс за осъществяването на неговите цели, функции и задачи. Традиционното място на Университетската библиотека като обслужващо звено в университетската структура вече отдавна е надраснато. В днешни дни тя е действащ информационен център, който стимулира развитието на научно-изследователския процес, обезпечава преподавателската и образователна дейност и провокира междууниверситетски национални и международни контакти.

Университетската библиотека е база за обучение и достъп до съвременните източници на информация, тя е катализатор за формиране на съвременната информационна култура.

Университетската библиотека “Св. Климент Охридски” съчетава в дейността си традиционните форми за библиотечно обслужване с най-новите и модерни средства за информационно осигуряване. От 1968г. тя е депозитна и за голяма част от изданията на ООН. Библиотеката координира дейността си с други библиотеки, библиотечни мрежи и информационни звена; участва в системата за междубиблиотечно заемане; осъществява научно-изследователска дейност в областта на библиотекознанието, библиографията и научната информация; създава библиографски и информационни бази данни и издания; организира за потребителите курсове по основи на библиотекознанието и научната информация; служи като учебна база за студентите от специалността Библиотечно-информационни науки; поддържа автоматизирана библиотечно-информационна система и формира справочно-библиографски апарат.

ALEPH 500 е специализирана библиотечно-информационна система за управление, осигуряваща високо ниво на обслужване. Тя дава възможност Университетската библиотека “Св. Климент Охридски” да продължи да предоставя според световните стандарти електронен каталог и други автоматизирани услуги чрез Интернет. Системата прави достъпни библиотечните услуги и за хора с увреждания. Внедряването на системата разшири и условията за въвеждане на нови модерни библиотечно-информационни услуги. Традицията да се работи с интегрираната библиотечно-информационна система ALEPH е ползотворна повече от 15 години, като в Университетската библиотека е осъществена първата кирилска инсталация на този продукт. УБ разполага с всички модули на библиотечния софтуер - комплектуване, каталогизация, обслужване и други.

Най-голямото предимство на системата е, че потребителите на мрежата могат да видят каталозите с информационни масиви, да се ориентират има ли търсеното от тях издание и да го поръчат чрез услугата Електронна доставка на документи или за ползване в библиотеката. В електронния каталог (<http://ul.libsu.uni-sofia.bg:4501/ALEPH>) се въвеждат всички заглавия на материали, които постъпват в Университетската библиотека. В днешни дни нейният фонд наброява над 2 милиона библиотечни единици. За достъп до системата не е необходима регистрация и автентификация. Паралелно тече и изпълнението на инициативата за дигитализация на избрани колекции от фондовете на библиотеката (<http://www.libsu.uni-sofia.bg/slavica/>). Новият ALEPH 500 обогатява и доразвива възможностите на университетската библиотечна система. Той е с изцяло графичен интерфейс.

Web-OPAC(online public access catalog) е мрежовият интерфейс, който е лесно адаптируем към потребностите и изискванията на конкретната библиотека и чрез него достъпът до ресурсите в системата е възможен от всяка точка с работещ Интернет. Така потребителите могат и от вкъщи, и от работата, и докато са в движение, да преглеждат каталога и да резервират книги за определен период от време. Целта на софтуера е да осигури ефективни инструменти за управление на знания, като достави актуална, полезна информация на крайния потребител бързо, ефикасно и по най-удобния за потребителя начин.

УБ предоставя на потребителите си в **Студентската читалня** основна учебна, справочна и научна литература по всички дисциплини, изучавани в Софийския университет.

В читалня **"Медиатека"** читателите могат да търсят информация в общи и тематични енциклопедии, справочници и речници от всички отрасли на знанието, както и в богата колекция от мултимедийни издания. Възможност за ползване на Internet, на е-книги и е-периодика, абонирана от библиотеката. В читалнята на свободен достъп е текущата периодика. Предоставена е възможност за ползване на микрофишове на стари български вестници и списания.

В читалня **"Студии"** могат да бъдат ползвани български старопечатни книги и периодични издания, както и чуждестранна литература от XVI, XVII, XVIII и XIX век, като повечето от тези издания са единствени в България.

Богат справочен и научен фонд, научна периодика, автоматизирано читателско място с достъп до Internet и възможност за текстообработка и ползване на електронни ресурси и услуги са на разположение на читателите в **научна читалня "Акад. Стоян Аргиров"**.

В обособения в Централната университетска библиотека сектор "Компютърна обработка и дигитална информация" се предоставя възможност за ползване на Интернет, работа с Word, Excel, PowerPoint:

- изготвяне на курсови и дипломни работи, презентации, достъп до информация, необходима за вашето обучение;
- ползване на електронни ресурси с различно предназначение и тематика, достъпни чрез Интернет;
- ползване на електронния каталог на УБ **ALEPH 500**;
- електронна поща;
- ползване на други средства за издирване на информация – виртуални библиотеки, online каталози на други български и чуждестранни библиотеки, указатели и машини за търсене;

- справочни ресурси – енциклопедии, речници и др.;
- електронни публикации в Интернет – списания, вестници, книги и др.;
- информационни ресурси за самообучение по Интернет;
- заявка и доставяне на документи по електронен път .

Университетската библиотека предоставя услугата **доставка на документи по електронен път /Electronic Document Delivery Service /DDS/**. Доставката на документи по електронен път позволява междубиблиотечното заемане да се извършва във виртуални условия.

Всеки потребител, с връзка с Интернет, може да заявява и получава по електронен път документи във вид на компютърен файл във форматите **doc, txt и pdf**. Ползват се от удобството да работят с документите на своя компютър у дома или на работното място. Читателите имат възможност да поръчват от библиотеки в страната и чужбина книги и копия от статии от периодични издания и сборници, които не са притежание на Университетската библиотека.

С масовото навлизане на Интернет и съвременните информационни технологии, особено актуален е въпросът за достъпа на хората с увреждания до електронните информационни ресурси и глобалната мрежа. Няколко български библиотеки (публични и университетски) вече имат известен опит в библиотечно - информационното обслужване на хора с увреждания. Реализирани са проекти на отделни библиотеки, чиято основна цел е развитието на специализирани библиотечни услуги. Тези проекти са насочени основно към оборудване на специализирани читателски места, набавяне на специални видове издания и разширяване на диапазона на библиотечните услуги - достъп до електронни информационни ресурси, развитие на информационни услуги, базирани на Интернет ресурси, специално за хората с увреждания.

Университетската библиотека предоставя автоматизирано читателско място за незрящи в читалня “Медиатека”, оборудвано със специален софтуер - синтезатор на реч и Screen Reader. Предоставена е възможност за ползване на електронния каталог на Университетската библиотека: **ALEPH – <http://ul.libsu.uni-sofia.bg:4501/ALEPH>** ; web-сайта на Университетската библиотека (**<http://www.libsu.uni-sofia.bg>**) и разнообразни електронни ресурси; Интернет; сканирани статии и части от книги в рамките на услугата доставка на документи по електронен път; писане и редактиране на текстове; мултимедийни продукти; Секция "**Четиво**" с е-публикации по заявка на читатели чрез услугата Доставка на документи по електронен път –

<http://www.libsu.uni-sofia.bg/e-texts.html>; Безплатна доставка на документи по електронен път за хора с увреждания.

От 5 октомври 2009 г. в Университетската библиотека “Св. Климент Охридски” работи **Специализирана читалня за хора в неравностойно положение**, до която има пряк достъп от двора на Софийския университет. Читалнята има четири автоматизирани работни места.

УБ “Св. Кл. Охридски” успешно реализира съвременните форми на библиотечно-информационно обслужване, следвайки интересите на своите потребители. По този начин оформя визията си на модерен информационен, образователен и културен център.

Колкото повече се образова човек в информационното общество, колкото по-пълно и целенасочено се обезпечават с информация, толкова по-адекватен ще бъде в реалността, и толкова по-добре ще може да се впише в заобикалящия го свят. Това би му позволило максимално да разкрие своя материален и духовен потенциал, по най-благоприятен начин да реализира уникалните си природни заложи. Именно информационното общество се оказва пътят към човешката свобода, а библиотеките имат важната роля да насочват жадните за познание потребители.

Библиография:

Денчев, Стоян, Ирена Петева. Библиотеки и публичен достъп до информация. – София, Проф. Марин Дринов, 2006. - 311 с.

Харизанова, Оля. Българските библиотеки и информационното общество. Унив. изд. „Св. Кл.Охридски”, С., 2007. - 175 с.

Янкова, Иванка. Модерната библиотека: Мястото на Университетската библиотека в съвременното образование. - София: Унив. Изд. Св. Климент Охридски, 2004. – 136 с.

Янкова, И. Университетската библиотека в съвременността. С., УИ “Св. Климент Охридски”, 2002. - 198 с.